

शि फा र स प त्र

डॉ. नरेंद्र सदाशिव कुटे,
एम.ए., पी.एच.डी.
मराठी विभाग,
दयानंद कला व शास्त्र महाविद्यालय,
सो ला पु र.

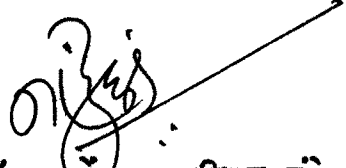
दिनांक : २५ ऑक्टोबर १९८९.

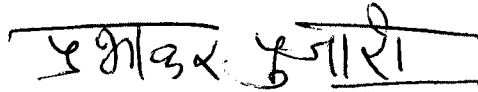
प्रा. मीमाशंकर शरणप्या बिराजदार, यांनी

“रत्नाकर मत्करी यांची “जौळ” कादंबरी : एक चिकित्सक अभ्यास”
या विषयावरील शोध निबंधाचे लेखन माझ्या मार्गदर्शनाखाली
समाधानकारकपणे पूर्ण केले आहे. यातील विवेचन स्वतंत्र आहे. शोध-
निबंधातील मजकुराचा वापर त्यांनी यापूर्वी अन्यत्र कुठे केलेला नाही.
हा शोधनिबंध शिवाजी विद्यापीठ, कोल्हापूर, यांना एम्. फिल
परीक्षेच्या संदर्भात परीक्षाणासाठी लेखकाने सादर करावा यासाठी
मी संमती दिली आहे.

PRINCIPAL
DAMANI BHAIRU SATAN FATEHCHAND
DAYANAND COLLEGE OF ARTS & SCIENCE SOLAPUR

प्राचार्य,

प्रा. डॉ. नरेंद्र सदाशिव कुटे,
(मार्गदर्शक)

प्रा. प्रभाकर पुजारी

एम. ए.

मराठी विभाग प्रमुख
दयानंद महाविद्यालय सोलापूर

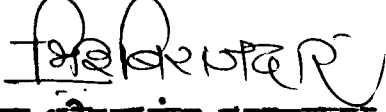
प्र ति ज्ञा प त्र

“ रत्नाकर मत्करी यांची

“ जौळ ” कादंबरी : एक चिकित्सक अभ्यास ;”

हा शोधनिबंध मी स्वतः लिहिलेला असून तो पूर्णपणे स्वतंत्र आहे. यापूर्वी अथवा अन्य कुठल्याही परीक्षेसाठी तो सादर केलेला नाही. प्रथमच तो शिवाजी विद्यापीठ, कोल्हापूर यांना एम्. फिल परीक्षेसाठी सादर करित आहे.

दि. २५ ऑक्टोबर १९८९.

प्रा. मोहाशंकर शरणप्पा
बिराजदार.

क ण नि र्देश

या अभ्यासाला साकार करण्यात अनेकांचा अनेक परीने वाटा असला तरी काहींचा कण निर्देश इथे केला आहे. दयानंद कला व शास्त्र महा विद्यालयाचे प्राचार्य डॉ. ना. गो. झुंजुरवाड यांनी अभ्यासाविषयी सर्व प्रकारचे सहाय्य व सुविधा उपलब्ध करून दिल्या. शैक्षणिक मार्गदर्शक प्रा. डॉ. नरेंद्र सदाशिव कुंटे यांनी चिकित्सादृष्टी व अभ्यासाची दिशा देवून मार्गदर्शन केले. याबद्दल मी त्यांचा कृणी आहे.

बालचंद्र कला व विज्ञान महा विद्यालयाचे प्राचार्य, डी.जी. कृष्णाण यांनी अभ्यासाला अनुकूल अशी भूमिका ठेवून सतत या शैक्षणिक विद्यालयाच्या लेखकार्याचा पाठपुरावा केला. ग्रंथपाल श्री एस.एन्. मित्रा यांनी सर्व संदर्भ मिळवून देण्यात बहुमोल सहकार्य केले. याच महा विद्यालयातील हिंदीचे प्रा. निशिकांत ठकार व मराठीचे विभाग प्रमुख प्रा. रतनचंद्र गांधी यांच्याशी झालेली चर्चा मला उपयुक्त ठरली. याबद्दल मी सर्वांचा कृणी आहे.

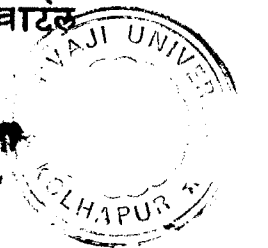
या शैक्षणिक विद्यालयाचे टंकलेखन करण्याचे काम श्री रमेश नारायण फुटाणे, यांनी सुव्यवस्थेने व वेळेवर करून दिले याबद्दल मी त्यांचा कृणी आहे.

प्रा. भीमाशंकर शरणप्या बिराजदार.

शेगाधनिबंधाचे विशेष्टात्व

मराठी वाङ्मयाच्या इतिहासाच्या वाटचालीत कादंबरीच्या प्रांतात विपुल लेखन केले गेले आहे. आधुनिक मराठी साहित्यात हरिभाऊंच्यापासून रत्नाकर मत्करींच्यापर्यंत कादंबरी लेखनाचा आशय आणि अभिव्यक्ती यांच्या दृष्टीने विविधरूपे व वळणे पहाव्यास मिळतात. रत्नाकर मत्करी यांची 'जौळ' ही कादंबरी त्यातल्या कौटुंबिक जीवनाच्या संदर्भात रसिकांना अस्वस्थ करणारी ठरली. मत्करींनी या कादंबरीचे रूपांतर 'माझं काय कुळं ?' या नाटकातही केले, विशेषतः कौटुंबिक जीवनातील नातीगोती यांच्यातील दैनंदिन जीवनात घडून येणारे अनेक विध प्रसंग यातून जो काही एक संघर्ष निर्माण होतो त्याचे एक विदारक पण वास्तव असे स्वरूप रत्नाकर मत्करी यांनी आपल्या कादंबरीतून आणि नाटकातून दाखवून दिले.

रत्नाकर मत्करी यांच्या 'जौळ' कादंबरीचाच प्रामुख्याने हा चिकित्सक अभ्यास असला तरी नाटकाचाही संदर्भ कादंबरीची चिकित्सा करताना जोडून घेतला आहे, त्यामुळे आशयाचे आकलन अधिक वागल्यारितीने होण्यास मदत झाली आणि निम्न वाङ्मय प्रकार असूनही लेखाचे कलात्मरूप कसे एकात्म झाले आहे हेही पाहता आले. त्यादृष्टीने प्रामुख्याने कादंबरीचा तपशीलवार अभ्यास करून हात नाटकाचा विचारही योग्य वाटेने

त्याप्रकारे व तिथे केला आहे. कादंबरीत प्रामुख्याने कौटुंबिक प्रश्न संघर्षात्म्य बनलेला असला तरी आणि ह्यातून शोकांतिका निर्माण झाली असली तरी या कौटुंबिक प्रश्नामुळेच कुटुंबपध्दती विषयाचीच सामाजिकतेच्या संदर्भात काही प्रश्न निर्माण होतात. त्यामुळे त्यांचाही उद्‌घापोह या अभ्यासात केला आहे. चिकित्सेबरोबरच आस्वादानाचे अंगही लक्षात घेतले आहे.

'जैठ' कादंबरीच्या निमित्ताने कौटुंबिक सामाजिक प्रश्न वाङ्मयीन पातळीवर लेखकाने ज्या कलात्मरूपाने उलगडून दाखविला तो लक्षात घेऊन चिकित्सक दृष्टीने त्याची बर्ची ही केली आहे. हा अभ्यास करताना एक विशिष्ट अभ्यास पध्दती स्वीकारून त्यातून विवरण, बर्ची आणि चिकित्सा याद्वारे हाती आलेले निष्कर्ष मराठी वाक्क, रसिक आणि समीक्षाक यांच्यासाठी नम्रपणाने नमूद करून ठेवले आहे.